

Dr Monika Drela

adiunkt w Instytucie Prawa Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Renta deliktowa

1. Pojęcie deliktu i renty deliktowej

Odpowiedzialność deliktowa to odpowiedzialność za naprawienie szkody wyrządzonej zdarzeniem nazwanym w kodeksie cywilnym (k.c.) czynem niedozwolonym. Nazwa „czyn niedozwolony” nie jest ścisła, źródłem odpowiedzialności deliktowej są nie tylko czyny człowieka, ale również inne zdarzenia od jego woli niezależne, z którymi jednak prawo wiąże obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody¹. Tradycyjnie, pojęcie deliktu oznaczało jedynie zawinione działanie człowieka wyrządzające szkodę², ale obecnie przepisy k.c. przewidują odpowiedzialność odszkodowawczą także za czyny niezawinione, np. wypadki komunikacyjne. Szkada natomiast jest następstwem czynu niedozwolonego, ale nie stanowi jego elementu³.

Ogólną zasadą odpowiedzialności deliktowej jest zasada winy (art. 415 i 416 k.c.), jednak kodeks cywilny przewiduje też odpowiedzialność na zasadzie ryzyka, zasadzie słuszności czy zasadzie bezprawności. Zdarzenia prawne rodzące taką odpowiedzialność zostały wymienione w art. 415–449 k.c. Wszystkie te zdarzenia zbiorczo będą w niniejszej publikacji nazywane deliktami, jednak wśród nich można wyodrębnić poszczególne grupy, tj. czyny własne (art. 415–416 k.c., art. 422–426 k.c.), wyrządzenie szkody przy wykonywaniu władzy publicznej, za które odpowiedzialność ponosi Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego czy inne podmioty (w ramach art. 417–421 k.c.), wyrządzenie szkody przez osoby, za które ktoś inny ponosi odpowiedzialność (art. 427–430 k.c.), wyrządzenie szkody przez zwierzęta lub rzeczy, za które ponosi odpowiedzialność osoba fizyczna lub prawna (art. 431–434 k.c.), wyrządzenie szkody w związku z ruchem przedsiębiorstwa lub wypadkiem komunikacyjnym (art. 435–437 k.c.), szkody wyrządzone przez produkt niebezpieczny (art. 449¹–449¹¹ k.c.). Dodatkowo, przepisy art. 438 k.c. i 439 k.c.

¹ Z. Masłowski, [w:] Z. Resich (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, tom 2*, Warszawa 1972, s. 979.

² W. Dubis, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny, Komentarz*, Warszawa 2014, s. 726. Pojęcie czynu niedozwolonego w prawie rzymskim obejmowało wyłącznie zawinione i niedozwolone działania ludzkie – Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 80.

³ M. Kaliński, [w:] A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego, Zobowiązania część ogólna, tom 6*, Warszawa 2014, s. 28.

regulują odpowiedzialność za szkodę poniesioną w cudzym interesie lub w związku z zapobieżeniem szkodzie.

W systematyce przepisów regulujących odpowiedzialność deliktową można zauważyć pewien schemat. Jako pierwsze ułożone zostały przepisy regulujące odpowiedzialność deliktową, których celem jest umożliwienie zidentyfikowania osoby dłużnika odpowiedzialnego za naprawienie szkody. W hipotezie normy prawnej budowanej na podstawie przepisów 415–438 k.c. występuje osoba zobowiązana do naprawienia szkody (np. sprawca czynu niedozwolonego, posiadacz samoistny, opiekun, posiadacz zwierzęcia, przedsiębiorca, zleceniodawca), później przepisy regulujące odpowiedzialność solidarną (441 k.c.) i przedawnienie roszczeń (442 k.c.), a dopiero na samym końcu tego tytułu pojawiają się przepisy dotyczące szkody na osobie (444–449 k.c.). W hipotezie norm prawnych budowanych na podstawie tych przepisów wskazana jest osoba wierzyciela – przepisy prawa określają, kto jest uprawniony do odszkodowania, zadośćuczynienia lub renty. Ustawodawca wyraźnie oddzielił tę grupę przepisów od przepisów regulujących odpowiedzialność deliktową dłużnika, jednak te dwie grupy są współzależne.

Oznacza to, że prawo do renty deliktowej z art. 442 § 3 k.c. o funkcji odszkodowawczej za szkodę majątkową na osobie przysługuje, o ile delikt opisany w art. 415–436 k.c.⁴ wywołał oprócz szkody majątkowej także skutki polegające na uszkodzeniu ciała bądź rozstroju zdrowia. Samo uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia nie oznaczają wystąpienia szkody majątkowej (choć mogą wystarczać do uruchomienia roszczeń o zadośćuczynienie). W związku z tym, aby dla poszkodowanego powstało prawo podmiotowe do renty, musi istnieć skorelowana z tym prawem odpowiedzialność deliktowa innego podmiotu, a w związku z tym konieczne jest istnienie szkody majątkowej na osobie. Pojęcie szkody nie ma w polskim prawie definicji ustawowej, która stanowiłaby podstawę rozstrzygnięcia o jego zakresie i znaczeniu, w związku z tym zakres ten powinno wyznaczać zwykłe znaczenie słowa szkoda, nadane mu potocznie w języku polskim⁵. Wyróżnia się szkodę na mieniu oraz szkodę na osobie, w zależności czy przedmiotem naruszenia były dobra osobiste, ciało lub psychika człowieka czy też mienie. Szkodą na osobie dzieli się z kolei na szkodę majątkową, obejmującą uszczerbek w postaci wydatków na leczenie i niwelowanie skutków deliktu oraz utracone korzyści (*lucrum cessans*), oraz szkodę niemajątkową nazywaną krzywdą. Krzywda to negatywne przeżycia psychiczne (w tym także ból i cierpienie fizyczne) powstałe na skutek naruszenia dóbr osobistych człowieka⁶.

⁴ Także gdy odpowiedzialność deliktowa regulowana jest przepisami szczególnymi.

⁵ Zob. S. Lewandowski, [w:] A. Malinowski (red.) *Logika dla prawników*, Warszawa, 2007, s. 291; M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2008, s. 144; P. Sobolewski, *Zasada jedności szkody*, „Studia Iuridica – Z problematyki odpowiedzialności za szkodę”, 2007, nr 47, s. 243.

⁶ Zob. P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *op. cit.*, s. 850.

Istotne jest, że w przypadku szkody na osobie, delikt powoduje uszkodzenia ciała lub rozstrój zdrowia (art. 444 § 1 k.c.), a szkodą majątkową są poniesione wydatki lub utracone korzyści pozostające w adekwatnym związku przyczynowym z tym uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia. W przypadku renty z art. 444 § 2 k.c. szkoda ta ma szczególną postać, może wystąpić pod postacią: utraconych zarobków (przy utracie zdolności do pracy zarobkowej w części lub w całości), zwiększenia potrzeb lub zmniejszenia się widoków na przyszłość⁷. Powstanie wydatków oznacza w danym stanie faktycznym powstanie potrzeb wymagających zaspokojenia⁸. W przypadku szkody na osobie, poszkodowanym jest tylko osoba, która doznała rozstroju zdrowia bądź uszkodzenia ciała, choćby rzeczywiste koszty leczenia poniósł (w zastępstwie tej osoby) kto inny⁹. W nauce prawa cywilnego wyróżniono kategorię osób poszkodowanych bezpośrednio oraz poszkodowanych pośrednio, czyli członków rodziny (także innych osób bliskich¹⁰) osoby, która doświadczyła uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia¹¹. Osoby bliskie są uznane za pośrednio poszkodowanych również wówczas, gdy doznały silnego wstrząsu psychicznego na skutek śmierci osoby bezpośrednio poszkodowanej¹², mogą wówczas żądać stosownego odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. Prawo do renty dla bezpośrednio poszkodowanego może powstać jedynie wówczas, gdy na skutek czynu niedozwolonego doznał on uszkodzenia ciała lub wywołany został rozstrój zdrowia, dlatego w pierwszej kolejności opisane zostaną te przesłanki.

1.1. Uszkodzenie ciała

Ciało człowieka jest to zbiór różnego rodzaju tkanek połączonych w funkcjonalną całość w organizmie ludzkim (najczęściej jednym¹³). Uszkodzenie ciała oznacza naruszenie ciągłości lub spójności tych tkanek, w związku z tym może nastąpić zarówno z zewnątrz organizmu, jak i z wnętrza ciała (na skutek połamania szkła albo wprowadzenia do ciała innych szkodliwych substancji). Może ono przybrać postać ran, naderwania ścięgien,

⁷ Wydatki na leczenie lub utracone zarobki poniesione do dnia wyrokowania przez sąd w przedmiocie renty objęte są jednorazowym odszkodowaniem, o którym mowa w art. 444 § 1 k.c., zgodnie z którym: w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wyniki z tego powodu koszty.

⁸ Z. Masłowski, *op. cit.*, s. 1097.

⁹ M. Kaliński, *op. cit.*, s. 47 i powołane orzeczenia SN w przypisie nr 159.

¹⁰ Zob. art. 446 § 2 k.c.

¹¹ Szczegółowe opracowanie tego zagadnienia zostało przedstawione w dostępnych monografiach i cytowanej tam literaturze: B. Lanckoroński, *Odpowiedzialność cywilna za pośrednie naruszenia dóbr*, Warszawa 2013, s. 110 i n.; M. Wałachowska, *Wynagrodzenie szkód deliktowych doznanych przez pośrednio poszkodowanych (na skutek śmierci albo uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia osoby bliskiej)*, Warszawa 2014.

¹² Zob. wyrok SN z dnia 10 czerwca 1997 r., II CKN 180/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 202 oraz M. Kaliński, *op. cit.*, s. 49.

¹³ Z możliwym wyjątkiem bliźniąt połączonych ciałami oraz matki i jej *nasciturusa*.

stłuczeń, zadrapań tak skóry, jak i narządów lub organów wewnętrznych, zawsze jednak może zostać zaobserwowane zmysłem wzroku, jako zmiana wyglądu tkanki lub fizycznej części ciała człowieka. Uszkodzenie ciała może doprowadzić do czasowego lub trwałego rozstroju zdrowia albo powodować skutki jedynie natury estetycznej przejściowe lub trwałe (np. siniaki, blizny, bliznowce).

1.2. Rozstrój zdrowia

W doktrynie wskazuje się, że rozstrój zdrowia polega na zakłóceniu funkcjonowania poszczególnych organów lub ich zespołu bez widocznego zewnętrznego naruszenia czy uszkodzenia ciała; jednak przy poważnych uszkodzeniach ciała rozstrój zdrowia może występować jednocześnie¹⁴. Rozstrój zdrowia oznacza brak zdrowia zarówno fizycznego, jak i psychicznego. Zdrowie jest dobrem osobistym wymienionym w art. 23 k.c., a międzynarodowe akty prawne przyznają jednostkom prawo do zdrowia¹⁵.

Pojęcie zdrowia występuje w literaturze wielu nauk: medycznych, biologicznych i społecznych. Można je rozpatrywać w trzech płaszczyznach: jako zdrowie fizyczne (somatyczne), zdrowie psychiczne i zdrowie społeczne¹⁶. W 1984 r. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) opublikowała definicję zdrowia, zgodnie z którą zdrowie to nie tylko całkowity brak choroby czy kalectwa, ale także stan pełnego fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu (dobrego samopoczucia)¹⁷. Przydatność tej definicji dla wykładni przepisów prawa przyznającym jednostkom prawa podmiotowe dotyczące zdrowia bywa kwestionowana w literaturze zagranicznej, jako oparta na pojęciu dobrostanu, które powstało na tle filozoficznych rozważań o optymalnych warunkach życia człowieka (*well-being*, czyli dobrego stanu życia)¹⁸, podczas gdy w praktyce samo życie jest tak cenne, że wystarczający dla uznania człowieka za zdrowego jest brak chorób i fizycznych niedomagań¹⁹.

W praktyce orzeczniczej sądów polskich dotyczącej problematyki rozstroju zdrowia można wyróżnić dwie sfery zdrowia podlegające ochronie: biologiczną i psychiczną. O zdrowiu biologicznym można mówić, gdy wszystkie komórki, narządy i organy ciała mogą funkcjonować w harmonii ze sobą. Rozstrój zdrowia psychicznego może

¹⁴ W. Czachórski, [w:] Z. Radwański (red.), *System Prawa Cywilnego, t. III, cz. I, Prawo zobowiązań, Część ogólna*, Ossolineum, 1981, s. 663.

¹⁵ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r., art. 25, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r. (Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 169), art. 12; zob. też B. Toebes, *The Right to Health as a Human Right in International Law*, Antwerpia 1999.

¹⁶ J. Bielski, E. Błada, *Zdrowie i kultura fizyczna na przestrzeni dziejów*, Kraków–Wyszków–Pułtusk 2014, s. 10.

¹⁷ E. Nojszewska, *System ochrony zdrowia w Polsce*, Warszawa 2011, s. 24.

¹⁸ Zob.: S. Fluss, *The Development of National Health Legislation in Europe: The Contribution of International Organizations*, „European Journal of Health Law” 1995, nr 2, s. 193 i n.

¹⁹ *Ibidem*.

polegać np. na wywołanych czynem niedozwolonym chorobach psychicznych, depresji, przewlekłym stresie, wymagających leczenia psychiatrycznego lub terapii.

2. Naprawienie szkody – odszkodowanie a renta

Deliktowa odpowiedzialność odszkodowawcza nie powstanie, jeżeli brak jest szkody. Pojęcie szkody nie zostało zdefiniowane w kodeksie cywilnym. Przyjmuje się powszechnie, że szkoda jest uszczerbkiem w dobrach prawnie chronionych, wyrażającym się w różnicy między stanem tych dóbr, jaki już istniał i jaki mógłby następnie w normalnej kolej rzeczy się wytworzyć, a stanem, jaki powstał na skutek czynu niedozwolonego wywołującego zmianę w dotychczasowym stanie rzeczy, z którym to zdarzeniem ustawodawca wiąże powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej²⁰. Uszczerbek ten może powstać w dobrach majątkowych, które mają wartość rynkową w obrocie gospodarczym, oraz w takich dobrach, których wartości rynkowej nie da się ustalić. Wyróżnia się więc szkodę majątkową na dobrach materialnych lub na osobie oraz szkodę niemajątkową, czyli krzywdę. Zasadniczo, wyrównanie szkody majątkowej następuje przez zapłatę odszkodowania²¹, którego wysokość powinna odpowiadać wysokości poniesionej straty (*damnum emergens*) i utraconych korzyści (*lucrum cessans*). Wynika to z art. 361 § 2 k.c., zgodnie z którym szkoda podlegająca naprawieniu obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzone. W literaturze wskazuje się dodatkowo, że strata, o której mowa w art. 361 § 2 k.c., obejmuje także zwiększenie pasywów, czyli zwiększenie się w majątku poszkodowanego długów²².

Zasadniczo, w przepisach prawa wskazuje się, że naprawienie szkody następuje przez przywrócenie stanu sprzed dokonanego naruszenia albo przez zapłatę odszkodowania, o czym stanowi art. 363 § 1 k.c., zgodnie z którym: naprawienie szkody powinno nastąpić, według wyboru poszkodowanego, bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Jednakże, gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe albo gdyby pociągało za sobą nadmierne trudności

²⁰ Z. Banaszczyk, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom I, Komentarz do artykułów 1–449¹ k.c.*, Warszawa 2011, s. 1337–1338; F. Błahuta, [w:] J. Ignatowicz (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 871.

²¹ W teorii naprawienie szkody może nastąpić także przez przywrócenie stanu poprzedniego, a nie przez zapłatę odszkodowania, jednak w praktyce sprawy takie mają marginalne znaczenie. Zgodnie jednak z art. 363 § 1 k.c., naprawienie szkody powinno nastąpić według wyboru poszkodowanego, bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Jednakże gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe albo gdyby pociągało za sobą dla zobowiązanego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia w pieniądzu.

²² K. Zagrobelny, *W sprawie szkody występującej pod postacią zwiększenia się pasywów poszkodowanego*, [w:] P. Machnikowski (red.), *Prace z Prawa Cywilnego dla uczczenia pamięci Profesora Jana Kosika*, „Prawo”, CCCVIII, Wrocław 2009, s. 575; T. Dybowski, [w:] *System Prawa Cywilnego, Prawo zobowiązań – część ogólna*, Ossolineum 1981, s. 238.

lub koszty dla zobowiązanego, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia w pieniądzu. Regulacja ta jednak w swej naturze odnosi się głównie do szkód na mieniu. **W przypadku szkody na osobie, tj. takiej sytuacji, gdy czyn niedozwolony powoduje naruszenie dóbr osobistych człowieka, przybierającej postać uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia lub śmierci poszkodowanego, trudno jest żądać od sprawcy przywrócenia stanu poprzedniego, a obliczenie odpowiedniej sumy pieniężnej tytułem odszkodowania nie jest prostym działaniem matematycznym.** Szkoła na osobie nie stanowi bowiem bezpośrednio uszczerbku na dobrach majątkowych poszkodowanego, zwykle też w przypadku leczenia jej wysokość rośnie wraz z upływem czasu, w związku z kosztami związanymi z terapią, zmianą sposobu lub poziomu życia, czy też utratą lub zmniejszeniem zdolności do pracy zarobkowej.

Jeżeli szkoda na osobie powoduje długotrwałe skutki, a konsekwencje czynu niedozwolonego będą przejawiać się ciągle przez dłuższy czas²³, ustawodawca przewidział możliwość naprawienia szkody poprzez zapłatę renty w postaci powtarzających się okresowo świadczeń pieniężnych wypłacanych poszkodowanemu samoistnie albo obok jednorazowego odszkodowania. Możliwość dochodzenia renty przed sądem cywilnym jest niezależna od istnienia uprawnień do renty z ubezpieczenia społecznego, choć – o czym jeszcze będzie mowa – okoliczność, iż poszkodowany uzyskał rentę z ubezpieczenia społecznego, może mieć wpływ na wysokość rat rentowych ustalanych przez sąd powszechny.

Zadośćuczynienie natomiast jest sumą pieniężną wypłacaną w celu naprawienia szkody niemajątkowej – krzywdy, czyli bólu i cierpienia oraz innych niepożądanych doznań dla układu nerwowego i psychiki człowieka. Pokrzywdzony może domagać się zadośćuczynienia jedynie wówczas, gdy to wynika z przepisów szczególnych (np. art. 445 k.c., art. 446 § 4, k.c. art. 448 k.c.)⁹. Istotne jest jednak, że renta deliktowa nie pełni funkcji zadośćuczynienia. W przypadku śmierci poszkodowanego, przepis art. 446 § 2 k.c. przewiduje możliwość wystąpienia z roszczeniem o rentę przez osoby pośrednio poszkodowane. Zgodnie z tym przepisem, osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego. Renta deliktowa dla osób pośrednio poszkodowanych jest tematem opracowania w następnym rozdziale tej książki.

²³ Przyznanie renty może nastąpić tylko wtedy, gdy sytuacja wymieniona w art. 444 § 2 k.c. ma charakter względnie trwały, co nie oznacza, że sytuacja ta musi być nieodwracalna. A. Śmieja, [w:] A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego, Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2014, s. 717 i powołana tam literatura.

W przypadku uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia czynem niedozwolonym, poszkodowany może domagać się odszkodowania, co reguluje art. 444 § 1 k.c. Odszkodowanie jest ustalane jednorazowo w określonej kwocie pieniężnej przez strony, a w ostateczności w wyroku sądowym. Sąd zasadniczo zasądza odszkodowanie za szkody poniesione najpóźniej do dnia wydania wyroku²⁴. Potrzeby, które wystąpiły przed dniem wydania wyroku i w chwili orzekania nie mogą być już zaspokojone, nie uzasadniają żądania renty z art. 444 § 2 k.c., ale stanowią podstawę dochodzenia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie z art. 444 § 1 k.c., oczywiście pod warunkiem, że zostały zaspokojone przez poszkodowanego. Zgodnie bowiem z art. 316 § 1 k.p.c., po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy. Przez stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy według art. 316 § 1 k.p.c. należy rozumieć – w płaszczyźnie faktycznej – ten stan rzeczy, który został ustalony przez sąd w postępowaniu, zgodnie z właściwymi w tym zakresie regułami, na chwilę zamknięcia rozprawy²⁵. Oznacza to, że jeżeli poszkodowany spodziewa się, że będzie ponosił regularnie wydatki na leczenie choroby spowodowanej czynem niedozwolonym także po wydaniu przez sąd wyroku, to nie może żądać odszkodowania tytułem pokrycia tych wydatków, a jedynie może dochodzić renty.

Nie jest więc możliwe zasądzenie przez sąd odszkodowania za szkody (wydatki, koszty) hipotetyczne, które mogą powstać w przyszłości, tj. po dniu wydania wyroku. Żądanie zasądzenia odszkodowania za wydatki przyszłe, których wystąpienie jest niewątpliwe, może być dochodzone tylko w wypadkach przewidzianych przez ustawę w formie renty – art. 444 § 2 k.c. przewiduje dochodzenie takich roszczeń w przypadku szkód na osobie. W przypadku uszczerbku w majątku, będącym następstwem szkody polegającej na uszkodzeniu ciała lub rozstroju zdrowia, przepis art. 444 k.c. obok roszczenia o jednorazowe odszkodowanie (art. 444 § 1 k.c.) zawiera roszczenie o rentę (art. 444 § 2 k.c.). Choć była już o tym mowa wcześniej, warto powtórzyć, że przepis art. 444 § 2 k.c. określa jedynie roszczenia przysługujące poszkodowanemu, nie zawiera natomiast żadnych wskazówek pozwalających ustalić osobę zobowiązaną do zapłaty renty – czyli osobę odpowiedzialną za czyn niedozwolony. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej, w tym i podmioty zobowiązane do naprawienia szkody przez zapłatę renty, wskazują bowiem inne przepisy k.c., tj. ustalające odpowiedzialność określonych podmiotów za poszczególne czyny niedozwolone w art. 415–436 k.c.²⁶

²⁴ B. Burian, *Roszczenie małoletniego o rentę z tytułu uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, Wrocław 2012, s. 19–20, oraz cytowany tam: J. Rezler, *Glosa do wyroku z dnia 11 marca 1976 r.* IV CR 50/76, „Nowe Prawo” 1978, nr 6, s. 967.

²⁵ Wyrok SN z dnia 22 stycznia 2015 r., III CSK 108/14.

²⁶ Por. A. Cisek, [w:] E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 807.

Można więc ustalić następującą regułę: **odszkodowanie (z art. 444§ 1 k.c.) za szkody majątkowe na osobie pokrywa wydatki i utracone korzyści, które poszkodowany poniósł najpóźniej do dnia wydania wyroku przez sąd, renta natomiast ma na celu wyrównanie szkód, które powstaną od dnia wydania wyroku.**

Poszkodowany bezpośrednio może więc na podstawie art. 444 § 2 k.c. żądać renty, jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, wywołanych czynem niedozwolonym, utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość. Prawo do renty powstanie, gdy czyn niedozwolony spowodował uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia oraz istnieje co najmniej jedna z trzech wymienionych wyżej przesłanek – negatywnych następstw w postaci utraty zdolności do pracy zarobkowej, zmniejszenia się widoków powodzenia na przyszłość, zwiększenia potrzeb; mogą one jednak współistnieć w jednej sprawie – co ma znaczenie dla wysokości ustalanych rat rentowych. Powyższe niekorzystne następstwa same przez się nie uzasadniają jeszcze prawa do renty. **Końieczną przesłanką prawa do renty jest powstanie szkody w postaci bądź zwiększenia wydatków bądź zmniejszenia dochodów**, przy czym przyjmuje się, że powstanie wydatków następuje z chwilą powstania potrzeb wymagających zaspokojenia²⁷. Jeżeli poszkodowany jest człowiek dorosły, który już pracuje, to możliwe jest wystąpienie wszystkich tych przesłanek łącznie w jednej sprawie.

Ponieważ art. 444 § 2 k.c. zawiera sprecyzowanie i rozwinięcie ogólnej zasady z art. 361 § 1 k.c., przyznana na jego podstawie renta będzie stanowiła wynagrodzenie szkody w postaci zarówno *damnum emergens*, jak i *lucrum cessans*²⁸. W literaturze pojawiło się jednak także stanowisko, że w związku z tym, iż prawo polskie szeroko ujmuje roszczenia odszkodowawcze przysługujące poszkodowanemu na osobie, kompensacji w takim przypadku może podlegać element utraconej szansy – jest to możliwe bądź w ramach zapłaty zadośćuczynienia za krzywdę²⁹, bądź w ramach renty z tytułu zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość lub zwiększenia się potrzeb poszkodowanego³⁰.

²⁷ Z. Masłowski, *op. cit.*, s. 1097.

²⁸ B. Burian, *op. cit.*, s. 20.

²⁹ Wyrok SN z dnia 12 lutego 1952 r., C 1582/51, OSN 1952, nr III, poz. 90; wyrok SN z dnia 1 września 1978 r., CR 510/77, OSNCP 1978, nr 11, poz. 210.

³⁰ E. Bagińska, *Kompensacja utraconej szansy – problem związku przyczynowego czy szkody?* [w:] A. Olejniczak [et al.] (red.), *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, Warszawa 2015, s. 48; wyrok SN z dnia 17 czerwca 2009 r., IV CSK 37/09, OSP 2010, nr 9, poz. 93.

3. Odpowiedzialność za szkodę przyszłą a żądanie ustalenia przez sąd odpowiedzialności pozwanego za szkody mogące powstać w przyszłości

W doktrynie zasadniczo przyjmuje się, że w art. 444 § 2 k.c. przewidziano roszczenie o rentę jako roszczenie naprawienie szkody przyszłej, a przy tym występującej w postaci *lucrum cessans*³¹, ale też i w postaci zwiększonych potrzeb powodujących konieczność ponoszenia wydatków. Jednak, oprócz żądania renty (art. 444 § 2 k.c.) lub jednorazowego odszkodowania (art. 44 § 1 k.c.), **poszkodowany w niektórych przypadkach może domagać się ustalenia przez sąd odpowiedzialności pozwanego za szkody mogące powstać w przyszłości z tego samego czynu niedozwolonego, w ramach powództwa o ustalenie istnienia prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.)**. Orzecznictwo uznaje jego dopuszczalność obok dochodzenia świadczenia (np. renty), gdy ze spornego stosunku wynikają dalej idące skutki, których powództwo o świadczenie nie wyczerpuje w całości. Jest to spowodowane tym, że nie wszystkie szkody na osobie zawsze powstają jednocześnie ze zdarzeniem, które wywołało uszkodzenie ciała; następstwa takiego zdarzenia są często wielorakie, a sama szkoda ma charakter dynamiczny. W jakiś czas po zdarzeniu, nierzadko wiele lat później ujawniają się kolejne postaci szkody, których wystąpienie jest zależne od indywidualnych właściwości organizmu poszkodowanego, przebiegu leczenia czy rehabilitacji oraz wielu innych czynników, także rozwoju nauk medycznych i biologicznych, a których nie można przewidzieć (można je zbiorczo objąć pojęciem szkody przyszłej). Szkodą przyszłą zatem jest szkoda, która jeszcze nie wystąpiła, ale mimo to podlega naprawieniu; wynagrodzenia szkody przyszłej można dochodzić tylko o tyle, o ile szkoda ta jest pewna lub wysoce prawdopodobna. Przy ustalaniu wysokości raty rentowej nie uwzględnia się utraconej szansy, która to konstrukcja oparta jest na niepewności rezultatu, który nie został osiągnięty, lecz nie wiadomo, czy w ogóle zostałyby osiągnięty, gdyby delikt nie powstał³².

Idealnie byłoby, gdyby poszkodowany zawsze, występując z powództwem o świadczenie odszkodowawcze (w tym o rentę), mógł określić wszystkie skutki danego zdarzenia: te, które się ujawniły, oraz te, które jeszcze się nie ujawniły, ale których wystąpienie jest prawdopodobne³³. Jest to jednak postulat niemożliwy do realizacji w praktyce z uwagi na znaczny stopień skomplikowania ciała ludzkiego i faktu, że medycyna nie jest w stanie w 100% określić, w jaki sposób dany organizm zareaguje na leczenie na przestrzeni czasu. Sam poszkodowany z kolei może być zupełnie nieświadomy np. faktu że został zakażony chorobą. Nieracjonalne byłoby więc wymaganie, by w chwili wnie-

³¹ A. Śmieja, *op. cit.*, s. 717.

³² Por. uchwała SN (7) z dnia 17 czerwca 1963 r., III CO 38/62, OSPiKA 1965, nr 9, poz. 196 z glosą A. Szpunara, *ibidem*.

³³ Zob. uchwałę SN z dnia 24 lutego 2009 r., III CZP 2/09, OSNC 2009, z. 12, poz. 68.

sienia pozwu poszkodowany miał obowiązek oznaczyć wszelkie konsekwencje, które w związku z naruszeniem zdrowia są w adekwatnym związku przyczynowym z wystąpieniem czynu niedozwolonego. Warto też w tym miejscu uściślić, że w przypadku zmiany stosunków można na podstawie art. 907 § 2 k.c. żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby powód nie występował wcześniej z żądaniem ustalenia odpowiedzialności pozwanego za szkody, które mogą wystąpić w przyszłości.

Reasumując, szkoda przyszła kompensowana rentą obejmuje wydatki (potrzeby) i utracone korzyści, które powstaną po dniu wyrokowania i które można przewidzieć z wysokim stopniem prawdopodobieństwa, natomiast żądanie ustalenia odpowiedzialności **pozwanego za szkody mogące powstać w przyszłości (art. 189 k.p.c.) ma na celu przerwanie biegu przedawnienia wszystkich roszczeń odszkodowawczych (jednorazowe odszkodowanie, renta, zadośćuczynienie) za nowe następstwa deliktu w postaci rozstroju zdrowia lub uszkodzenia ciała³⁴, których nie można przewidzieć w dniu wyrokowania.** W związku z tym roszczenie procesowe o ustalenie odpowiedzialności pozwanego za szkody mogące powstać w przyszłości jest niezależne od istnienia i dochodzenia prawa do renty, może być w związku z tym dochodzone samoistnie lub obok innych roszczeń odszkodowawczych, w tym renty.

4. Przesłanki powstania prawa do renty z art. 444 § 2 k.c.

Jak wyżej wskazano, prawo do renty deliktowej z art. 444 § 2 k.c. powstaje jeżeli czyn niedozwolony spowodował uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, a nadto wystąpiła majątkowa szkoda na osobie w postaci: 1) całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy; 2) zwiększenie potrzeb poszkodowanego; 3) zmniejszenie się widoków powodzenia na przyszłość.

4.1. Utrata zdolności do pracy zarobkowej

Powstanie szkody polegającej na utracie lub zmniejszeniu dochodów następuje z chwilą, gdy poszkodowany po raz pierwszy został pozbawiony możliwości uzyskania zarobków i innych korzyści, jakie osiągałby, gdyby nie doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia³⁵. W praktyce przyjmuje się, że utrata zdolności do pracy zarobkowej dotyczy jedynie ludzi, którzy już zarabiali pieniądze własną aktywnością. Zdolność do pracy zarobkowej i jej brak lub jej zanikanie zależy zawsze od indywidualnego biologicznego, psychicznego i społecznego stopnia rozwoju człowieka. Renta stanowi formę

³⁴ Na przykład amputację.

³⁵ Uchwała SN z dnia 17 czerwca 1963 r., III CO 38/62, OSNC 1965, nr 2 poz. 21; G. Bieniek, [w:] G. Bieniek [et al.], *Komentarz do kodeksu cywilnego, Księga trzecia Zobowiązania, t. 1*, Warszawa 2011, s. 632.

odszkodowania i nie ma charakteru alimentacyjnego; odszkodowanie zaś przysługuje o tyle, o ile żądający go poniósł szkodę; z kolei powstanie szkody w postaci utraty zarobku nie zależy od tego, czy poszkodowany miał lub nie roszczenie o uzyskanie pracy, lecz od tego, czy pracę tę mógł wykonywać i czy przypuszczalnie by ją wykonywał³⁶.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lipca 2014 r. stwierdził, że o ile przesłanką przyznania renty na podstawie art. 444 § 2 k.c. jest utrata przez poszkodowanego zdolności do zarabkowania (osiągania zarobków), to w rozumieniu art. 361 § 2 k.c. szkodą podlegającą naprawieniu w ramach tego świadczenia jest, w przypadku utraconych korzyści (*lucrum cessans*), każda – a nie tylko spełniająca funkcję środków utrzymania – korzyść, której poszkodowany nie uzyskał z tej przyczyny, że utracił zdolność do pracy zarobkowej, a którą by osiągnął, gdyby działalność zarobkową kontynuował. Szkodą tą jest zatem wszystko to, co nie weszło do majątku poszkodowanego na skutek zdarzenia wyrządzającego szkodę, a inaczej mówiąc – to, co weszłoby do majątku poszkodowanego, gdyby zdarzenie wyrządzające szkodę nie nastąpiło. Zakres art. 361 § 2 k.c. nie obejmuje, co do zasady, szkody ewentualnej, przez którą rozumie się utratę jedynie szansy uzyskania korzyści majątkowej. Różnica między szkodą w postaci *lucrum cessans* a szkodą ewentualną wyraża się w tym, że w wypadku tej pierwszej hipoteza utraty korzyści graniczy z pewnością, zaś w wypadku szkody ewentualnej prawdopodobieństwo utraty korzyści jest zdecydowanie mniejsze i z tego względu szkoda ta nie podlega naprawieniu³⁷.

Powszechnie akceptowane jest stanowisko orzecznictwa, że szkoda w postaci utraconych korzyści z natury rzeczy ma charakter hipotetyczny i poszkodowany powinien udowodnić tak duże prawdopodobieństwo osiągnięcia korzyści majątkowej, że rozsądnie rzecz oceniając, można stwierdzić, iż w danym stanie faktycznym uzyskałby, z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, korzyść, gdyby nie wystąpiło zdarzenie, za które odpowiada sprawca szkody³⁸. W konkretnym stanie faktycznym sąd ocenia indywidualną sprawę zgodnie ze swoją wiedzą i doświadczeniem życiowym składu orzekającego. W literaturze prezentowane jest stanowisko, że jeżeli sąd uzna dowody zmierzające do wykazania utraconych korzyści za niewiarygodne, najczęściej zakwalifikuje dochodzone odszkodowanie jako związane z niepodlegającą naprawieniu tzw. szkodą ewentualną, utraconą szansą lub utratę subiektywnie postrzeganych korzyści³⁹.

Do podstawy określenia wysokości renty odszkodowawczej nie można zaliczać zarobków uzyskiwanych przez poszkodowanego niezgodnie z obowiązującymi

³⁶ P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *op. cit.*, s. 847.

³⁷ Wyrok SN z dnia 9 lipca 2014 r., I PK 15/14, LEX nr 1511810.

³⁸ Zob. szerzej M. Bączyk, *Odszkodowanie za utracone korzyści na skutek bezprawnej decyzji administracyjnej*, [w:] M. Nesterowicz (red.), *Czyny niedozwolone w prawie polskim i prawie porównawczym*, Warszawa 2011, s. 99–101.

³⁹ E. Bagińska, *Kompensacja...*, s. 49.

przepisami prawa lub zasadami współżycia społecznego⁴⁰. W związku z tym, wysokość osiąganych zarobków podlega udowodnieniu przez wykazanie dotychczas osiąganych przychodów⁴¹ bez uwzględnienia przychodów, które nie zostały wykazane do opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, np. zwyczajowych napiwków.

W przypadku osoby, która w chwili zdarzenia wyrządzającego szkodę pracowała⁴² – lub stale osiągała opodatkowane przychody z własnej działalności zawodowej lub gospodarczej – ustalenie wysokości renty z tytułu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy następuje przez określenie różnicy między zarobkami, jakie poszkodowany obecnie osiąga, a tymi, jakie osiągałby przypuszczalnie z wysokim prawdopodobieństwem, gdyby nie doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia⁴³. Co istotne, w orzecznictwie prezentowane jest stanowisko, że utrata zdolności kredytowej sama z siebie nie jest szkodą w rozumieniu art. 361 k.c.⁴⁴ Gdyby jednak zapis w umowie kredytowej przewidywał, że na skutek utraty pracy i w związku z tym utraty zdolności kredytowej przez kredytobiorcę zwiększone zostanie oprocentowanie kredytu lub powstanie obowiązek zawarcia nowej umowy ubezpieczeniowej, co zwiększałoby wysokość miesięcznej raty kredytu, to w takim przypadku autorka uważa, że różnica w miesięcznych zobowiązaniach kredytowych byłaby szkodą majątkową uwzględnianą przy ustalaniu wysokości renty deliktowej⁴⁵.

Sąd Najwyższy uznał też, że podstawą ustalenia renty w przypadku częściowej utraty zdolności do pracy powinna być również realna sytuacja na rynku pracy, czyli faktyczna możliwość znalezienia zatrudnienia przez poszkodowanego z ograniczoną zdolnością do pracy; jeżeli takie możliwości są minimalne, to sama teoretyczna tylko fizyczna jego zdolność podjęcia pracy w znacząco ograniczonym zakresie nie powinna być przeszkodą zasądzenia pełnej renty w wysokości utraconych zarobków; jednak brak aktywnego poszukiwania pracy może być oceniony jako przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody i może prowadzić do obniżenia renty⁴⁶. Sąd nie powinien w trakcie rozpoznawania powództwa o rentę z tytułu utraty zdolności do pracy abstrahować od postawy wykazywanej przez żądającego renty w okresie poprzedzającym wyrządzenie mu szkody na osobie. Jeżeli bowiem już przez wiele lat przed wystąpieniem zdarzenia szkodzącego poszkodowo-

⁴⁰ W. Czachórski, *op. cit.*, s. 666; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa, 2012, s. 255–256.

⁴¹ Na przykład przez zaświadczenie z urzędu skarbowego o przychodzie będącym podstawą opodatkowania za ubiegłe lata.

⁴² Jeżeli delikt jest zarazem wypadkiem przy pracy, sądem właściwym do rozpoznania żądania zasądzenia renty deliktowej jest sąd pracy – zob. wyrok SA w Lublinie z 20 marca 1997 r., I ACa 61/97, OSA 1997, nr 3, poz. 17.

⁴³ Z. Radwański, A. Olejniczak, *op. cit.*, s. 256.

⁴⁴ Zob. wyrok SN z 11 lutego 2003 r., I CKN 6/01, „Prawo Bankowe” 2003, nr 6, s. 15.

⁴⁵ Zob. także K. Zagrobelny, *W sprawie...*, s. 571 i n.

⁴⁶ P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 847 i powołane tam orzeczenia.

wany, całkowicie wówczas zdolny do pracy, z pełnym wyrachowaniem stronił od wykonywania pracy zarobkowej, zasadność przyznania mu renty ze względu na to, że uległ nieszczęśliwemu wypadkowi i stracił zdolność do pracy, jest wątpliwa⁴⁷.

W przypadku renty dla osób pracujących nieregularnie lub na zlecenie czy inne umowy cywilnoprawne, SN rozstrzygnął, że jeżeli powód wskutek rozstroju zdrowia utracił możliwość uzyskania dochodu płynącego z wynagrodzenia za napisanie proponowanych mu prac, nieuzasadniony jest pogląd, że o szkodzie można mówić dopiero wówczas, gdyby powód zawarł już umowy wydawnicze, a następnie nie mógł ich wykonać. Wystarczy jedynie, aby powód udowodnił, że miał realną możliwość osiągnięcia określonej korzyści, której jednak nie osiągnął ze względu na następstwa wypadku⁴⁸.

W orzecznictwie wskazuje się, że określenie zarobków, jakie mógłby uzyskiwać poszkodowany w ramach zachowanej częściowej zdolności do pracy, wymaga stosownych ustaleń sądu. Jeśli pracodawca odpowiedzialny za skutki wypadku przy pracy składa poszkodowanemu oferty zatrudnienia, należy rozważyć, czy są one konkretne i odpowiadają stanowi zdrowia pracownika, a jeśli tak – jakie dochody mógłby on uzyskiwać z tego tytułu. Ale nawet, jeśli ofert takich nie składano poszkodowanemu lub ten je odrzucił, po stronie dochodów poszkodowanego trzeba uwzględnić co najmniej połowę najniższego wynagrodzenia za pracę, chyba że sytuacja na rynku pracy jest taka, że z uwagi na stan zdrowia poszkodowanego nie daje ona jakichkolwiek realnych szans na podjęcie zatrudnienia. Ciężar udowodnienia takich nadzwyczajnych okoliczności obciąża jednak poszkodowanego⁴⁹.

Jeżeli poszkodowany uzyskał rentę z ubezpieczenia społecznego (ZUS, KRUS) to przysługuje mu jedynie roszczenie o rentę wyrównawczą stanowiącą różnicę między zarobkami, które osiągałby, gdyby czyn niedozwolony nie został popełniony, a wysokością raty rentowej z ubezpieczenia społecznego, którą przyznano mu z powodu tego samego wypadku. Jeżeli poszkodowany przed wypadkiem przebywał już na rencie inwalidzkiej, to trudne (choć niewykluczone) jest wykazać utratę przez niego zdolności do pracy. Poszkodowany, jeżeli przysługuje mu uprawnienie do renty z tytułu zabezpieczenia społecznego nie może dochodzić od osoby cywilnie odpowiedzialnej za delikt renty w tym zakresie, zgodnie z zasadą, że poszkodowany powinien racjonalnie dbać o to, by rozmiar szkody nie uległ zwiększeniu. W sprawie o podwyższenie renty z art. 907 § 2 k.c., SN orzekł, że poszkodowany nie może skutecznie dochodzić od osoby cywilnie odpowiedzialnej podwyższenia renty w tej części, w której podlegałaby ona wyrównaniu świadczeniami z ubezpieczenia społecznego⁵⁰. Należy dodać, że tabele stosowane

⁴⁷ Tak SA w Białymstoku w wyroku z dnia 18 lutego 2015 r., I Aca 798/14, dostępnym w internetowej bazie <http://orzeczenia.ms.gov.pl/> [dostęp 30 czerwca 2015 r.].

⁴⁸ Wyrok SN z dnia 3 lutego 1971 r., III CNR 451/70, „Nowe Prawo”, 1972, nr 1, s. 128.

⁴⁹ Wyrok SN z dnia 10 lipca 2014 r., II PK 239/13, www.sn.gov.pl, [dostęp 30 stycznia 2016 r.].

⁵⁰ Zob. Uchwała SN z dnia 12 października 1989 r., III CZP 85/89, OSN 1990, nr 7, poz. 97.

przez różne instytucje wskazujące na procent uszczerbku na zdrowiu nie mają żadnego przełożenia na wysokość renty deliktowej, ani na ocenę czy poszkodowany utracił całkowicie czy częściowo zdolność do pracy zarobkowej⁵¹.

W przypadku utraty potencjalnej zdolności do pracy przez małoletniego, który dotychczas nigdy nie zarabiał własną aktywnością, nie można obliczyć szkody majątkowej, którą ewentualnie mógłby on doznać w postaci utraconych korzyści⁵².

4.2. Zwiększenie się potrzeb

Szkoda jest powstała wbrew woli poszkodowanego różnicą między jego obecnym stanem majątkowym a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Przewidziana w przepisie art. 444 § 2 k.c. renta z tytułu zwiększonych potrzeb poszkodowanego jest sposobem naprawienia wyrządzonej deliktem majątkowej szkody na osobie przejawiającej się w konieczności pokrywania przez poszkodowanego takich wydatków związanych z zaspokajaniem usprawiedliwionych osobistych życiowych potrzeb (kosztów utrzymania), których niezbędność poniesienia powstała w związku z następstwami wypadku i których poszkodowany nie musiałby ponosić w sytuacji, gdyby do wypadku powodującego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia nie doszło. Niewątpliwie do wydatków tych należą koszty leczenia, rehabilitacji, dojazdów do placówek leczniczych i rehabilitacyjnych, pomocy w czynnościach dnia codziennego, opieki czy specjalnej diety, ponieważ tego rodzaju wydatki są normalnym następstwem uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem i nie powstałyby, gdyby wypadek nie zaistniał. One więc decydują o zakresie szkody w majątku powoda, której kompensacji służy wskazana renta⁵³.

W orzecznictwie przyjmuje się, że prawo poszkodowanego do uwzględnienia takiego kosztu w ramach renty z tytułu zwiększonych potrzeb, nie jest uzależnione od wykazania, iż poszkodowany efektywnie wydał odpowiednie kwoty na koszty opieki⁵⁴. Renta przysługuje także w sytuacji, w której opiekę sprawują nieodpłatnie członkowie rodziny, czy też opiekunka. Realność szkody, w postaci zwiększonych potrzeb, wyraża się w tym, że jej przyznania nie uzasadnia sama utrata zdrowia i ewentualność ponie-

⁵¹ Można się nimi posługiwać pomocniczo tak jak każdym innym środkiem dowodowym w sprawie. W praktyce autorka spotkała się także ze stanowiskiem – co prawda, nie przy rencie – że przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia za krzywdę niektórzy stosują przelicznik 1% uszczerbku na zdrowiu = jedno przeciętne miesięczne wynagrodzenia, tak by zachować proporcję i poczucie sprawiedliwości w danej społeczności.

⁵² Bardzo szczegółowo zagadnienie to opracowane zostało przez B. Burian, *op. cit.*, s. 7 i n.

⁵³ Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2014 r., II CSK 581/13, www.sn.gov.pl [dostęp 15 maja 2015 r.].

⁵⁴ Roszczenie z tytułu zwiększonych potrzeb będących następstwem powstałej szkody ma charakter odszkodowawczy. Zasądzona renta ma służyć pokryciu zwiększonych kosztów utrzymania poszkodowanego, w tym kosztów zapewnienia mu stałej lub doraźnej opieki. Do skutecznego wystąpienia z tym roszczeniem wystarczające jest wykazanie przez poszkodowanego zwiększonych potrzeb, nie jest konieczne wykazanie poniesionych w związku z tym wydatków – wyrok SA w Krakowie z dnia 23 stycznia 2015 r., I ACA 1526/14, dostępny w bazie orzeczenia. ms.gov.pl [dostęp 30 czerwca 2015 r.].

nia wydatków, ale rzeczywiste zwiększenie potrzeb powstałe w następstwie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. Jeżeli podstawę zasądzenia na rzecz poszkodowanego renty stanowi zwiększenie potrzeb wyrażających się w powtarzających się stałych wydatkach, wystarczające jest wykazanie przez poszkodowanego istnienia zwiększonych potrzeb stanowiących następstwo czynu niedozwolonego⁵⁵.

Nie stanowią zwiększonych potrzeb wydatki na utrzymanie nieruchomości lub innych składników majątku poszkodowanego, ponieważ nie pozostają one w adekwatnym związku przyczynowym ze szkodą na osobie, a jedynie wynikają z faktu posiadanego majątku.

4.3. Zmniejszenie widoków powodzenia na przyszłość

Renta deliktowa z art. 444 § 2 k.c. ma na celu kompensację jedynie szkody majątkowej na osobie, dlatego w literaturze przedmiotu podaje się, że zmniejszenie widoków powodzenia na przyszłość musi się wyrażać również uszczerbkiem majątkowym, polegającym na utracie przewidywanych korzyści majątkowych, jakie poszkodowany dzięki swoim indywidualnym właściwościom mógłby osiągnąć, gdyby nie nastąpiło uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia⁵⁶. Zmniejszenie widoków powodzenia na przyszłość może być samoistną podstawą roszczenia o rentę, jeżeli w stosunku do sytuacji istniejącej przed wyrządzeniem szkody istnieje związek między utratą szans a ograniczeniem na przyszłość możliwości zarobkowych przy zachowanej przez poszkodowanego, nawet całkowicie, zdolności do pracy⁵⁷.

Zmniejszenie widoków powodzenia na przyszłość stanowi więc taką odmianę szkody przyszłej, która może być ustalona jedynie hipotetycznie. Może być tak, iż uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, będące następstwem czynu niedozwolonego, dotkną małoletniego, czyli osobę, która ze względu na swój wiek i przygotowanie życiowe jeszcze nie pracowała zarobkowo, a także nie uzyskiwała jeszcze własnych dochodów, wtedy właśnie staje się zasadne żądanie zasądzenia renty z tytułu zmniejszenia się widoków powodzenia na przyszłość.

5. Wysokość i waluta raty rentowej w wyroku

Wysokość renty powinna być ustalona jako świadczenie pieniężne wyrażone w określonej kwocie pieniężnej, nie jest dopuszczalne wprowadzanie w wyroku klauzul waloryzacyjnych, np. ustalenie renty w wysokości przeciętnego miesięcznego wynagro-

⁵⁵ Zob. uzasadnienie wyroku SA w Łodzi z dnia 18 lutego 2015 r., I ACa 1218/14, dostępne w bazie orzeczeń www.orzeczenia.ms.gov.pl [dostęp 30 czerwca 2015 r.].

⁵⁶ Z. Masłowski, *op. cit.*, s. 1099.

⁵⁷ Tak: M. Safjan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *op. cit.*, s. 1729

dzenia za dany okres⁵⁸. W związku z czym, w razie zmiany okoliczności, ustawodawca przyznał poszkodowanemu roszczenie procesowe o ukształtowanie stosunku prawnego przez wystąpienie o zmianę wysokości renty na podstawie art. 907 § 2 k.c.

Możliwe jest wprowadzenie w pozwie żądania zasądzenia renty w walucie obcej, jeżeli znajduje to uzasadnienie w okolicznościach danej sprawy, np. w przypadku stałego zamieszkiwania poszkodowanego w innym kraju i utraty dochodów wypłacanych w walucie obcej. Obecnie obowiązujący przepis art. 358 § 1 k.c. przewiduje bowiem, że jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, dłużnik może spełnić świadczenie w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe będące źródłem zobowiązania lub czynność prawna zastrzega spełnienie świadczenia w walucie obcej. W ocenie autorki, orzeczenie sądu o rencie deliktowej (odszkodowawczej) jest orzeczeniem sądowym będącym źródłem zobowiązania, o którym mowa w art. 358 § 1 k.c. Co prawda, samo prawo do renty powstaje z ustawy w przypadku powstania przesłanek odpowiedzialności deliktowej oraz przesłanek renty odszkodowawczej, ale w razie braku zgodnego porozumienia (umowy) stron treść stosunku zobowiązaniowego jest ustalana wyrokiem sądu, w związku z czym świadczenie dłużnika w postaci zapłaty rat renty jest konkretyzowane i ustalone w innym momencie niż powstanie zobowiązania. W związku z tym, w przypadku żądania rat rentowych w walucie obcej, sąd na żądanie powoda może obok ustalenia wysokości raty rentowej w walucie obcej dodatkowo zastrzec spełnienie renty w tej samej walucie, wyłączając w takim przypadku upoważnienie dłużnika do spełnienia świadczenia w walucie polskiej, o ile wymagać tego będą okoliczności sprawy. Wyrok stanowiący źródło zobowiązania to zawsze wyrok uwzględniający powództwo.

W doktrynie prawa cywilnego procesowego wyróżnia się trzy rodzaje wyroków uwzględniających powództwo⁵⁹: zasądzający świadczenie, ustalający istnienie prawa lub stosunku prawnego oraz wyrok kształtujący stosunek prawny⁶⁰. Wszystkie te orzeczenia wydawane są na podstawie obowiązujących przepisów prawa będących w istocie źródłem praw podmiotowych. Sam wyrok sądu w oderwaniu od przepisu prawa materialnego nie może być źródłem zobowiązania, ponieważ sąd orzekając jedynie stosuje przepisy prawa tworzące ten stosunek prawny. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że czynność orzekania polega na zastosowaniu obowiązującego prawa do ustalonego stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy cywilnej – rozstrzygnięciem tym sąd konkretyzuje obowiązującą normę prawną, regulującą stosunek prawny zachodzący w konkretnym

⁵⁸ Por. Wyrok SN z dnia 23 listopada 1993 r., III CRN 46/93, OSNC 1994, z. 4, poz. 93.

⁵⁹ Ze względu na kryterium charakteru roszczenia procesowego.

⁶⁰ E. Marszałkowska-Krześ, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2011, s. 315.

wypadku między stronami⁶¹. Wynika z tego, że w pierw musi istnieć stosunek prawny między stronami (stosunek cywilnoprawny *sensu largo*⁶²), aby możliwe było wydanie wyroku zasądającego świadczenie, a także wyroku kształtującego treść tego stosunku prawnego albo ustalającego treść tego stosunku. Doktryna zgodna jest także, że rozszczenie o zmianę wysokości renty odszkodowawczej (na podstawie art. 907 § 2 k.c.) jest realizowane w drodze powództwa o ukształtowanie⁶³.

6. Termin końcowy renty z art. 444 § 2 k.c.

W orzecznictwie przyjmuje się, że w przypadku renty z art. 444 § 2 k.c. istnieje możliwość oznaczenia terminu końcowego renty w wyroku, jednak sąd nie ma obowiązku określenia w wyroku zasądającym bieżącą rentę końcowej daty, do której renta ta ma być wypłacana, zwłaszcza że przepis art. 907 § 2 k.c. zapewnia stronie zobowiązanej możliwość wystąpienia z powództwem o ukształtowanie stosunku prawnego, tj. zmiany wysokości renty. Niemniej jednak, w przypadku renty zasądanej z uwagi na utratę zdolności zarobkowej prezentowane jest stanowisko, że określenie w wyroku zasądającym rentę daty, do której ma być ona wypłacana, powinno mieć miejsce tylko wtedy, jeżeli poszkodowany w niedalekiej przyszłości od daty wyrokowanej osiąga wiek emerytalny⁶⁴.

7. Zmiana wysokości renty deliktowej po uprawomocnieniu się wyroku

Wyrok sądu nie jest oczywiście źródłem powstania samego zobowiązania do zapłaty renty deliktowej, gdyż obowiązek jej zapłaty wynika z ustawy, a jedynie czas trwania tego obowiązku oraz wysokość rat renty poszkodowany może ustalić w umowie lub ugodzie zawartej z podmiotem zobowiązanym do naprawienia szkody albo przez wyrok sądu, co ustawodawca reguluje w art. 907 § 2 k.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli obowiązek płacenia renty wynika z ustawy, każda ze stron może w razie zmiany stosunków żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby wysokość renty i czas jej trwania były ustalone w orzeczeniu sądowym lub w umowie.

W orzeczeniu z 1991 r. Sąd Najwyższy w sprawie o zmianę wysokości renty na podstawie art. 907 § 2 k.c. dopuścił waloryzację wysokości renty 3 lata wstecz od dnia

⁶¹ W. Siedlecki, [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2003, s. 258.

⁶² W rozumieniu art. 1 k.p.c.

⁶³ P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 498–499.

⁶⁴ Wyrok SN z dnia 7 lipca 1972 r., II PR 168/72, LEX nr 14172. Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku renty zastępującej alimenty z art. 446 § 2 k.c. W tym przypadku brak określenia terminu końcowego nie oznacza, że renta została przyznana dożywotnio. Jest oczywiste, iż renta przyznana na podstawie art. 446 § 2 k.c. ma być wypłacana przez czas trwania obowiązku alimentacyjnego. Wyrok SA w Lublinie z dnia 11 lutego 2014 r., I Aca 719/13, LEX nr 1438102.

wniesienia pozwu, z uwagi na przedawnienia roszczeń o zapłatę rat rentowych, stwierdzając, że sąd może – stosownie do okoliczności sprawy – również zrewaloryzować wysokość poszczególnych rat renty za okres poprzedzający wytoczenie powództwa (art. 358¹ § 3 k.c.)⁶⁵. Jednocześnie nie jest dopuszczalne przeprowadzenie takiej waloryzacji przez ustalenie nowej wysokości renty w odniesieniu do innego wskaźnika (np. średniej emerytury), taka konstrukcja zakłada bowiem stałą waloryzację na przyszłość, czego nie przewiduje art. 358¹ § 3 k.c.⁶⁶

8. Przyczynienie się poszkodowanego a wysokość renty deliktowej⁶⁷

Przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody, w myśl reguły art. 362 k.c., może mieć wpływ na wysokość ustalanych przez sąd rat renty. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednoznacznie przyjmuje się, że poszkodowany przyczynia się do powstania szkody wtedy, gdy jego zachowanie pozostaje w normalnym związku przyczynowym ze szkodą. Wyróżnia się przy tym dwie postaci przyczynienia się poszkodowanego: przyczynienie się do powstania szkody oraz przyczynienie się do zwiększenia już powstałej szkody⁶⁸. W doktrynie przeważa stanowisko, że niezbędne jest stwierdzenie winy po stronie poszkodowanego i wobec tego nie będzie dopuszczalne zmniejszenie odszkodowania, jeżeli poszkodowanym w danym wypadku będzie osoba, której nie można przypisać winy z uwagi na jej wiek albo też jej stan psychiczny lub fizyczny⁶⁹. Z wyroku SN wynika, że niepoddanie się przez poszkodowanego operacji lub innym zabiegom leczniczym mają-

⁶⁵ Uchwała SN z dnia 6 sierpnia 1991 r., III CZP 66/91, OSP 1992, nr 5, poz. 102 z krytyczną glosą A. Szpunara, OSP 1992, nr 5.

⁶⁶ Wyrok SN z dnia 23 listopada 1993 r., III CRN 46/93, OSNC 1994, z. 4, poz. 93.

⁶⁷ Problematyka przyczynienia się poszkodowanego do wyrządzenia szkody i jego wpływ na wysokość odszkodowania została solidnie opracowana w doktrynie. Zob. J. Senkowski, *Pojęcie przyczynienia się poszkodowanego do szkody*, „Nowe Prawo” 1968, nr 1, s. 44 i n.; T. Dybowski, *W sprawie przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody (przyczynek do dyskusji nad treścią art. 362 k.c.)*, „Nowe Prawo” 1977, nr 6, s. 820 i n.; A. Szpunar, *Wina poszkodowanego w prawie cywilnym*, Warszawa, 1971, s. 117 i n.; M. Nesterowicz, *Przyczynienie się poszkodowanego do wypadków komunikacyjnych*, „Acta Universitatis Lodzianensis Folia Iuridica” 1990, nr 44, s. 88 i n.; T. Pajor, *Uwagi o przyczynieniu się poszkodowanego do powstania szkody*, [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 155; M. Nesterowicz, *Odmowa poddania się leczeniu przez poszkodowanego jako przyczynienie się do szkody w prawie porównawczym*, „Prawo i Medycyna” 2008, nr 2, s. 15 i n.

⁶⁸ Zob. E. Łętowska, *Przyczynienie się małoletniego do wyrządzenia szkody*, „Nowe Prawo”, 1965, z. 2, s. 132.

⁶⁹ A. Szpunar, *Uwagi o winie poszkodowanego*, „Studia Prawnicze”, 1970, z. 26–27, s. 270; A. Ochaniowicz, *Odpowiedzialność za szkodę z tytułu ryzyka a wina własna poszkodowanego*, [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Kazimierza Przybyłowskiego*, Kraków–Warszawa, 1964, z. 191; Istnieją też poglądy odmienne, według których przyczynienie powinno być rozpatrywane w kategoriach obiektywnych, tj. istnieje ono wówczas, gdy pomiędzy zachowaniem się poszkodowanego a szkodą zachodzi adekwatny związek przyczynowy, a dodatkowo konieczne jest, by zachowanie poszkodowanego było bezprawne (zob. J. Kuźmicka-Sulikowska, *Zasady odpowiedzialności deliktowej w świetle nowych tendencji w ustawodawstwie polskim*, Warszawa, s. 139 oraz literatura tam powoływana w przypisach).

cym na celu przywrócić jego zdolności do pracy lub zmniejszenie stopnia tej niezdolności samo przez się nie może być uznane za przyczynienie się osoby dotkniętej uszczerbkiem do powstania szkody⁷⁰, chyba że do osiągnięcia takiego celu wystarczałoby poddanie się czynnościom i procedurom medycznym o niewielkim ryzyku, a przy tym bezpiecznie od dawna stosowanym z powodzeniem i dostępnym nieodpłatnie⁷¹.

9. Prawo do renty a szkoda wywołana zdarzeniem medycznym

Delikt w postaci uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia może być także spowodowany działalnością medyczną, do której doszło w związku z udzielaniem świadczeń zdrowotnych przy wykonywaniu działalności leczniczej lekarza lub placówki medycznej. Pewną nowością są regulacje prawne wprowadzające pozasądowy system kompensacji szkód medycznych. Przepisami ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁷² dodano do ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁷³ rozdz. 13a wprowadzający nowy pozasądowy tryb dochodzenia roszczeń z tytułu szkód będących następstwem różnych zdarzeń medycznych. Generalnie, poszkodowany ma wybór między drogą sądową a tzw. trybem komisyjnym, z zastrzeżeniem, że wybór tego drugiego systemu wyłącza roszczenie o odszkodowanie uzupełniające oparte na przepisach kodeksu cywilnego⁷⁴. System powołany tą ustawą nie dotyczy każdej szkody wyrządzonej w związku z leczeniem, a jedynie zdarzeń nazwanych w ustawie zdarzeniami medycznymi⁷⁵. Zgodnie z art. 67a ustawy o prawach pacjenta, przepisy rozdz. 13a stosuje się do zakażenia pacjenta biologicznym czynnikiem chorobotwórczym, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta albo jego śmierci będących następstwem niezgodnych z aktualną wiedzą medyczną: 1) diagnozy, jeżeli spowodowała ona niewłaściwe leczenie albo opóźniła właściwe leczenie, przyczyniając się do rozwoju choroby, 2) leczenia, w tym wykonania zabiegu operacyjnego, 3) zastosowania produktu leczniczego lub wyrobu medycznego. Opisane zdarzenia nazwane są zdarzeniami medycznymi. Przy czym, w myśl przepisu art. 67a ust. 2 tej ustawy, przepisy rozdz. 13a stosuje się tylko do **zdarzeń medycznych będących następstwem udzielania świadczeń zdrowotnych w szpitalu**, w rozumieniu

⁷⁰ Wyrok SN z dnia 15 marca 1961 r., 2 CR 867/59, OSP, nr 1, poz. 10.

⁷¹ A. Śmieja, *op. cit.*, s. 718 i powołana literatura oraz orzecznictwo w przypisie nr 954.

⁷² Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. Nr 113, poz. 660.

⁷³ Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2009 r. Nr 52, poz. 417 ze zm.), dalej powoływana jak ustawa o prawach pacjenta.

⁷⁴ K. Bączyk-Rozwadowska, *Koncepcja no fault compensation a polski system kompensacji szkód doznanych w następstwie zdarzeń medycznych*, [w:] A. Olejniczak [et al.] (red.), *op. cit.*, s. 79.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 80.

przepisów o działalności leczniczej⁷⁶. Chodzi tutaj zarówno o szpitale publiczne, jak i niepubliczne. Procedura dochodzenia roszczeń odszkodowawczych obejmuje postępowanie przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych⁷⁷, która decyduje czy szkoda została wyrządzone przez zdarzenie medyczne w rozumieniu tej ustawy, które powinno trwać nie dłużej niż 4 miesiące od dnia złożenia wniosku. W razie pozytywnego ustalenia zaistnienia zdarzenia medycznego, ubezpieczyciel szpitala albo szpital (w braku zawarcia umowy ubezpieczenia) jest zobowiązany do ustalenia wysokości szkody i krzywdy oraz przedstawienia poszkodowanemu propozycji wypłaty odszkodowania. Wnioskodawca może przyjąć tę propozycję albo odrzucić ją i dochodzić odszkodowania przed sądem. Istotne jest, że przyjęcie przez poszkodowanego oferty wypłaty odszkodowania jest skuteczne jedynie wówczas, gdy wnioskodawca jednocześnie zrzeknie się wszelkich roszczeń z tytułu szkód stanowiących następstwo zdarzeń medycznych, które ujawniły się do dnia złożenia wniosku. Zgodnie bowiem z art. 67k ust. 6 ustawy o prawach pacjenta, wraz z oświadczeniem o przyjęciu propozycji ubezpieczyciela, podmiot składający wniosek składa oświadczenie o zrzeczeniu się wszelkich roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę mogących wynikać ze zdarzeń uznanych przez wojewódzką komisję za zdarzenie medyczne w zakresie szkód, które ujawniły się do dnia złożenia wniosku. **Kluczowe jest w związku z powyższym rozstrzygnięcie, czy akceptacja propozycji podmiotu ubezpieczającego wypłaty określonej kwoty odszkodowania i zrzeczenie się roszczeń, o których mowa w art. 67k ust. 6 ustawy o prawach pacjenta powoduje utratę prawa do renty deliktowej z art. 444 § 2 k.c.** Renta jest świadczeniem odszkodowawczym kompensującym szkodę majątkową, więc w dalszej części niniejszych rozważań pominięto kwestie dotyczące krzywdy i zadośćuczynienia, jako dotyczące niemajątkowej szkody na osobie.

Ustawodawca wprost przewiduje w art. 67k ust. 6 powołanej ustawy, że „składający wniosek składa oświadczenie o zrzeczeniu się wszelkich roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę mogących wynikać ze zdarzeń uznanych przez wojewódzką komisję za zdarzenie medyczne w zakresie szkód, które ujawniły się do dnia złożenia wniosku”. Wykładnia gramatyczna tego przepisu pozwala na wywiedzenie tezy, że poszkodowany zrzeka się jedynie roszczeń odszkodowawczych związanych ze szkodą, która ujawniła się do dnia złożenia wniosku, co w przypadku

⁷⁶ Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 618 ze zm.

⁷⁷ Zob. M. Ziemiak, *Postępowanie przed wojewódzkimi komisjami do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych. Wybrane aspekty*, [w:] E. Kowalewski (red.), *Kompensacja szkód wynikłych ze zdarzeń medycznych. Problematyka cywilnoprawna i ubezpieczeniowa*, Toruń 2011, s. 170 i n.; E. Bagińska, *Działalność wojewódzkich komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych a wykonywanie władzy publicznej*, [w:] E. Kowalewski (red.), *Kompensacja...*, s. 157 i n.

szkody majątkowej oznacza wydatki i utracone korzyści (*damnum emergens i lucrum cessans*), powstałe do dnia włożenia wniosku⁷⁸. W związku z tym, w ocenie autorki, szkody przyszłe, czyli te wydatki, które jeszcze nie powstały w chwili złożenia wniosku, mogą być przedmiotem postępowania sądowego w sprawie o rentę z art. 444 § 2 k.c. Jak wyżej wskazano, w postępowaniu sądowym szkoda majątkowa w postaci np. wydatków na leczenie poniesiona do dnia orzekania jest kompensowana przez zasądzenia odszkodowania, natomiast szkody przyszłe, które nie powstały do daty wyrokowania, podlegają kompensacji w ramach renty (przy spełnieniu przesłanek powstania prawa do renty). Szkodą majątkową nie jest bowiem samo uszkodzenie ciała ani rozstrój zdrowia (choroba), lecz dopiero konieczne poniesienie ustalonych wydatków na leczenie, czy innych wydatków dokonanych w celu niwelowania następstw uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia. **Bezprawne uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia to delikt; niektóre z tych deliktów są spowodowane zdarzeniami medycznymi, jednak odpowiedzialność odszkodowawcza zobowiązanego w zakresie szkody majątkowej na osobie powstanie tylko wówczas, gdy na skutek tego deliktu poszkodowany poniesie wydatki lub utraci należne mu korzyści. Gdy uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia nastąpi na skutek zdarzenia medycznego, ale organizm człowieka sam je uleczy, brak jest szkody majątkowej i brak jest odpowiedzialności deliktowej za tę postać szkody. Szkada majątkowa na osobie ma bowiem wyłącznie postać *damnum emergens* lub *lucrum cessans*.**

W myśl przepisu art. 67i ust. 1 ustawy o prawach pacjenta, celem postępowania przed wojewódzką komisją jest ustalenie, czy zdarzenie, którego następstwem była szkoda majątkowa lub niemajątkowa, stanowiło zdarzenie medyczne. Zdaniem autorki, zrzeczenie się prawa do renty oraz innych roszczeń odszkodowawczych ponad zakres roszczeń określony w art. 67k ust. 6 ustawy o prawach pacjenta jest niezgodne z tą ustawą i tym samym nieważne, jako prowadzące do obejścia ustawy. Zrzeczenie się roszczeń przez poszkodowanego jest oświadczeniem woli i jednostronną czynnością prawną. Zgodnie z art. 58 § 1 k.c., czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna. Pamiętać należy także, że pacjent znajduje się w słabszej pozycji konsumenta w relacji z przedsiębiorcą i może nie do końca rozumieć treść dokumentów podsuwanych mu do podpisania.

W związku z tym, że nie można skutecznie dochodzić renty na pokrycie szkód majątkowych w postaci wydatków już poniesionych, a jedynie na pokrycie wydatków

⁷⁸ Inaczej: K. Bączyk-Rozwadowska, która wskazuje, że szkoda na osobie przybiera postać: zakażenia, uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia. – K. Bączyk-Rozwadowska, *Kompensacja...*, s. 82. W ocenie autorki jest to bardzo niecisłe sformułowanie, ponieważ jeżeli organizm pacjenta sam zwalczy zakażenie i pacjent nie poniesie żadnych wydatków na leczenie, to szkoda majątkowa w ogóle nie powstanie. W takiej sytuacji pacjent mógłby jedynie dochodzić zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego, jakim jest zdrowie, natomiast nie przysługują mu żadne roszczenia odszkodowawcze za szkodę majątkową na osobie.

przyszłych i przyszłych utraconych korzyści, których wysokość nie jest znana w dniu składania pozwu, autorka uważa, że **oświadczenie pacjenta o zrzeczeniu się roszczeń odszkodowawczych, o którym mowa w art. 67k ust. 6 ustawy o prawach pacjenta nie obejmuje renty za szkody przyszłe**⁷⁹, ponieważ dotyczy ono tylko szkód majątkowych, które się ujawniły, czyli powstały do dnia złożenia wniosku, a zrzeczenie się nie dotyczy szkód przyszłych. Szkodą majątkową już istniejącą (*verba legis*: szkodą ujawnioną) jest powstała wbrew woli poszkodowanego różnica między jego obecnym stanem majątkowym a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Jest to więc wartość, która może być wyrażona w pieniądzu powstała jako różnica dwóch kwot; wartość wyrażona cyfrą. W doktrynie wskazuje się, że szkoda musi posiadać walor realny, nie zaś tylko hipotetyczny czy teoretyczny, a to sprawia, że na tle przepisu art. 444 § 2 k.c., sama tylko utrata zdrowia i ewentualność poniesienia w związku z tym przez poszkodowanego uszczerbku majątkowego nie jest wystarczająca do przyjęcia w konkretnej sprawie, że zasadne jest żądanie renty⁸⁰, gdyż renta dotyczy sytuacji, gdy szkoda będzie trwale doznawana przez poszkodowanego w przyszłości. Zwiększenie potrzeb poszkodowanego stanowi w istocie o szkodzie przyszłej, wyrażającej się w stale powtarzających się wydatkach na ich zaspokojenie⁸¹. Szkodą niemajątkową jest krzywda, a renta deliktowa z art. 444 § 2 k.c. nie ma na celu kompensacji krzywdy, więc nie dotyczy jej oświadczenie o zrzeczeniu się roszczeń z tytułu szkody niemajątkowej.

Ustawa o prawach pacjenta przewiduje rodzajowe i kwotowe ograniczenie odszkodowania za szkody doznane w następstwie zdarzenia medycznego. Zgodnie z art. 67k ust. 7 tej ustawy, maksymalna wysokość świadczenia (odszkodowania i zadośćuczynienia) z tytułu jednego zdarzenia medycznego w odniesieniu do jednego pacjenta w przypadku: 1) zakażenia, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta – wynosi 100 000 zł; 2) śmierci pacjenta – wynosi 300 000 zł⁸². Ustawodawca zrezygnował z podstawowej zasady rządzącej systemem naprawienia szkody – zasady pełnej kompensacji, w imię wyższego dobra, jakim jest zagwarantowanie pacjentom możliwości tańszego i szybszego uzyskania świad-

⁷⁹ Prawdopodobnie odmienne stanowisko prezentuje K. Bączyk-Rozwadowska, pisząc, że „Wbrew założeniom legislatora pozasądowy tryb kompensacji nie stanowi więc dostatecznej zachęty dla poszkodowanych, lecz w praktyce staje się lepszym niż proces cywilny rozwiązaniem jedynie dla szkód mniejszych rozmiarów (*low value claims*), gdy nie dochodzi do trwałego uszkodzenia ciała lub/i wywołania rozstroju zdrowia i nie ma potrzeby uzyskiwania świadczeń periodycznych (w postaci renty)”, K. Bączyk-Rozwadowska, *Kompensacja...*, s. 90.

⁸⁰ A. Cisek, [w:] E. Gniewek, *op. cit.*, Warszawa 2006, s. 751.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Ograniczenia tych kwot wynikają dodatkowo z rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie szczegółowego zakresu oraz warunków ustalania wysokości świadczenia w przypadku zdarzenia medycznego, Dz. U. z 2013 r., poz. 750.

czeń⁸³. W pierwotnej wersji ustawy, na etapie projektu ustawy wprowadzającej pozasądowy tryb dochodzenia odszkodowania, przewidywano rentę w wysokości nieprzekraczającej 3000 zł miesięcznie, z czego ostatecznie zrezygnowano⁸⁴. W doktrynie kwestionuje się w ogóle zasadność wymogu zrzeczenia się roszczeń odszkodowawczych, postuluje się, by świadczenia przyznawane komisyjnie miały charakter zaliczalny na poczet odszkodowania przyznawanego w trybie sądowym⁸⁵. Uważa się, że wbrew założeniom legislatora pozasądowy tryb dochodzenia odszkodowania na podstawie przepisów ustawy o prawach pacjenta w praktyce będzie wykorzystywany jedynie w przypadku szkód mniejszych rozmiarów, gdy nie dochodzi do trwałego uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia i nie ma potrzeby uzyskiwania świadczeń periodycznych w postaci renty⁸⁶.

10. Zmiana wysokości lub czasu trwania renty deliktowej art. 907 § 2 k.c.

Zgodnie z przepisem art. 907 § 2 k.c., jeżeli obowiązek płacenia renty wynika z ustawy, każda ze stron może w razie zmiany stosunków żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby wysokość renty i czas jej trwania były ustalone w orzeczeniu sądowym lub w umowie. Zmiana renty oparta na art. 907 § 2 k.c. jest również dopuszczalna za okres poprzedzający wytoczenie powództwa o zmianę, z tym że okres ten nie może sięgać poza datę, w której nastąpiła zmiana stosunków, poza termin przedawnienia zaległych świadczeń okresowych oraz poza datę orzeczenia lub ugody, w których została określona mająca podlegać zmianie w wyniku uwzględnienia powództwa. Sąd Najwyższy stwierdził też, że skoro na podstawie art. 907 § 2 k.c. można żądać zmiany wysokości renty w ogólności, to można też żądać podwyższenia jednej, konkretnej raty renty⁸⁷, jeżeli okoliczności sprawy uzasadniają takie żądanie. Taka teza orzeczenia jest uzasadniona i w ocenie autorki stanowi podstawę do wysnucia wniosku o naturze generalnej, że raty rentowe nie muszą być równe i w niektórych przypadkach rata za konkretny miesiąc w każdym roku może być wyższa lub niższa.

Wyrok wydany na podstawie art. 907 § 2 k.c. ma charakter konstytutywny, ponieważ stwarza nowy stan prawny – nową treść istniejącego stosunku zobowiązaniowego i co do zasady wywiera skutek tylko na przyszłość. W orzecznictwie wskazuje się jednak, że przewidziana przez art. 907 § 2 k.c. zmiana renty dopuszczalna jest

⁸³ Zob. M. Tenenbaum-Kulig, *Mechanizm pozasądowego uzyskiwania odszkodowania lub zadośćuczynienia za błąd medyczny w ujęciu projektu nowelizacji ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*, „Prawo i Medycyna” 2010, nr 4, s. 40–56.

⁸⁴ Rentę przewidują systemy kompensacji szkód medycznych w innych państwach np. w Szwecji lub Francji – zob. K. Bączyk-Rozwadowska, *Odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone przy leczeniu*, Toruń 2013, s. 268, 239 i 327.

⁸⁵ K. Bączyk-Rozwadowska, *Kompensacja...*, s. 87.

⁸⁶ *Ibidem*, s. 90.

⁸⁷ Wyrok SN z dnia 3 sierpnia 2011 r., I PK 36/11, OSNP 2012, nr 19–20, poz. 239.

również za okres poprzedzający wytoczenie powództwa o zmianę, z tym że okres ten nie może sięgać poza datę, w której nastąpiła zmiana stosunków, poza termin przedawnienia zaległych świadczeń okresowych oraz poza datę orzeczenia lub ugody, w których została określona renta, mająca podlegać zmianie w wyniku uwzględnienia powództwa⁸⁸.

W judykaturze zaakceptowano pogląd, że uzasadnieniem zmniejszenia renty z tytułu niezdolności do pracy jest sprzeciw poszkodowanego poddania się bezpiecznemu, nieodpłatnemu leczeniu o niewielkim ryzyku w celu zmniejszenia stopnia niezdolności do pracy. Sprzeciw taki uzasadniałby zastosowanie art. 362 k.c. i stanowiłby nową okoliczność w sprawie⁸⁹. W przypadku, gdy wraz z upływem czasu pojawiłyby się nowe możliwości medycyny, należy jednak wystrzegać się schematycznego podejścia do możliwości zmiany wysokości rat rentowych z uwagi na odmowę poszkodowanego poddania się tym zabiegom w celu przywrócenia zdolności do pracy, choć pojawia się stanowisko, że w takim wypadku ewentualnie można byłoby rozważyć stosowne obniżenie wysokości renty na podstawie art. 907 § 2 k.c.⁹⁰

Modyfikacja treści stosunku zobowiązaniowego renty na podstawie art. 907 § 2 k.c. dopuszczalna jest jedynie przy wykazaniu, że zmienił się stan faktyczny sprawy w odniesieniu do stanu faktycznego istniejącego w dniu wyrokowania⁹¹. Dopuszczalne jest także – w razie zmiany stanu faktycznego – wystąpienie z żądaniem zamiany zasądzonej renty na jednorazowe odszkodowanie (opisane niżej w punkcie „Kapitalizacja renty”).

Uprawnienie do żądania zmiany wysokości renty przysługuje każdej stronie tego stosunku prawnego i ma postać roszczenia procesowego realizowanego przez pozew o ukształtowanie treści stosunku prawnego. W związku z tym, jako roszczenie procesowe, nie ulega ono przedawnieniu. Sąd Najwyższy słusznie uznał, że wyrok wydany na podstawie art. 907 § 2 k.c. ma charakter konstytutywny i stwarza nowy stan prawny, dlatego co do zasady wywiera skutek tylko na przyszłość. Żądanie zmiany wysokości renty nie podlega więc przedawnieniu, które odnosi się tylko do roszczeń⁹².

⁸⁸ Zob. wyrok SN z dnia 17 marca 1972 r., II PR 26/72, OSP 1972, z. 11, poz. 211 oraz A. Szpunar, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 28 października 1993 r.*, III CZP 142/93, PS 1995, nr 4, s. 73.

⁸⁹ Zob. wyrok SN z dnia 11 stycznia 1978 r., III PR 183/77, OSP 1979, nr 1, poz. 17. z glosą M. Sośniaka; A. Szpunar, *O obowiązku poddania się operacji*, „Nowe Prawo” 1979, nr 1, s. 22.

⁹⁰ A. Śmieja, *op. cit.*, s. 718.

⁹¹ A. Śmieja pisze, iż jest oczywiste, że gdy okoliczności, na podstawie których zasądzone rentę, nie uległy zmianie niedopuszczalne jest żądanie modyfikowania wysokości renty ani czasu jej trwania, powołany przepis art. 907 § 2 k.c. nie może być podstawą zmiany rat, które ustalono pierwotnie na niewłaściwym poziomie w wyroku sądowym (przepis ten nie może być podstawą „sanowania” nieprawidłowych rozstrzygnięć sądowych). A. Śmieja, *op. cit.*, s. 718, przypis nr 955.

⁹² Wyrok SN z dnia 3 sierpnia 2011 r., I PK 36/11, OSNP 2012, nr 19–20, poz. 239.

11. Renta tymczasowa

W myśl przepisu art. 444 § 3 k.c., jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa. Przyjmuje się, że rentę tymczasową można zasądzić na czas oznaczony albo nawet bez oznaczenia czasu jej trwania na przyszłość⁹³. Rentę tymczasową można zasądzić wówczas, gdy szkoda już istnieje, ale nie można ocenić jej rozmiarów. W literaturze przedmiotu akcentuje się, że wysokość renty tymczasowej powinna być zbliżona do prognozowanej renty, czyli renty ustalonej w chwili, kiedy ostatecznie znany będzie już rozmiar szkody i jej wszystkie skutki się ujawnią⁹⁴. Rodzi się pytanie natury praktycznej, jaki jest sens orzekania renty tymczasowej, skoro art. 907 § 2 k.c. pozwala na wystąpienie z nowym pozwem o ukształtowanie wysokości renty w sytuacji, kiedy nastąpi zmiana stanu faktycznego. W doktrynie przyjmuje się, że w razie uprzedniego zasądzenia renty tymczasowej, kiedy już ostatecznie ujawnią się wszystkie skutki deliktu i cały rozmiar szkody, można wystąpić z żądaniem na podstawie art. 907 § 2 k.c. o zmianę wysokości renty⁹⁵. W ocenie autorki, ciężar dowodu obciążający powoda dochodzącego zasądzenia renty tymczasowej jest lżejszy niż w przypadku dochodzenia renty „właściwej”. Niewątpliwie sąd nie może z urzędu zasądzić renty tymczasowej, lecz musi o to wnosić powód, wskazując, że na dzień wyrokowania nie jest w stanie ustalić rozmiarów szkody (nie jest w stanie obliczyć *damnum emergens* ani *lucrum cessans* w przyszłości). W przypadku uzasadnionego żądania zasądzenia renty tymczasowej sąd właściwie jest zobligowany do zastosowania art. 322 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, o dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie, sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.

Uwzględniając powyższe, wskazać trzeba w tym miejscu, że powód dochodzący renty tymczasowej powinien wykazać środkami dowodowymi:

- 1) istnienie deliktu, czyli bezprawnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia powstałego na skutek tego deliktu,
- 2) istnienie podmiotu odpowiedzialnego za ten delikt,
- 3) utratę zdolności do pracy zarobkowej lub zmniejszenie widoków powodzenia na przyszłość, lub zwiększenie potrzeb poszkodowanego,
- 4) niemożność ścisłego wykazania rozmiaru szkody w postaci zwiększonych wydatków lub zmniejszonych dochodów, który nie może być ustalony z przyczyn natu-

⁹³ Tak Wyrok SN z dnia 7 sierpnia 1969 r., I Pr 213/69, OSNC 1970, nr 5, poz. 91.

⁹⁴ Zob. A. Śmieja, *op. cit.*, s. 726.

⁹⁵ Tak *ibidem*.

ry faktycznej (np. powód przebywa w szpitalu nieprzytomny i nie wiadomo, czy, kiedy i w jakim stanie tę przytomność odzyska i w związku z tym nie wiadomo, jakie będzie miał w przyszłości potrzeby).

12. Kapitalizacja renty deliktowej

Zgodnie z art. 447 k.c., z ważnych powodów sąd może na żądanie poszkodowanego przyznać mu zamiast renty lub jej części odszkodowanie jednorazowe⁹⁶. Dotyczy to w szczególności wypadku, gdy poszkodowany stał się inwalidą, a przyznanie jednorazowego odszkodowania ułatwi mu wykonywanie nowego zawodu⁹⁷. Zagadnienie to zostało już opracowane w doktrynie i orzecznictwie w zakresie materialnoprawnych przesłanek tego roszczenia⁹⁸. W szczególności A. Śmieja wskazuje, że zastosowanie art. 447 k.c. jest możliwe, gdy: 1) poszkodowany ma w ogóle prawo do renty, 2) wystąpi ze stosownym żądaniem w tym zakresie oraz 3) za uwzględnieniem tego żądania przemawiają ważne powody⁹⁹. Jeżeli brak jest przesłanek do zasądzenia renty, to tym samym odpada możliwość zasądzenia jednorazowego świadczenia odszkodowawczego¹⁰⁰. Po uwzględnieniu żądania powoda i zasądzeniu jednorazowego odszkodowania nie można stosować już art. 907 § 2 k.c., tym samym podmiot zobowiązany do zapłaty odszkodowania nie może żądać jego zmniejszenia po uprawomocnieniu się wyroku w tym zakresie¹⁰¹.

Powody żądania jednorazowego odszkodowania w miejsce renty mogą istnieć zarówno po stronie poszkodowanego, jak i po stronie zobowiązanego do zapłaty renty. Przepis art. 447 k.c. jest podstawą roszczenia o charakterze procesowym, z którym poszkodowany może wystąpić w pozwie **w sposób pierwotny**, czyli w sytuacji, gdy przysługuje mu prawo do renty, które nie zostało jeszcze zindywidualizowane co do wysokości raty renty wyrokiem sądowym, wówczas odszkodowanie jednorazowe zastępuje tę rentę w całości lub w części. W zakresie żądania o częściowe zastąpienie renty, jeżeli

⁹⁶ Zmiana renty na jednorazowe odszkodowanie dotyczy tylko renty przyznanej na podstawie art. 444 § 2 k.c. względnie art. 446 § 2 k.c., czyli tylko w takich wypadkach, gdy obowiązek wypłacania renty wynika z czynu niedozwolonego. Przepis art. 447 k.c. nie może mieć zatem zastosowania w wypadku, gdy uprawniony otrzymuje rentę na mocy umowy ubezpieczenia, co oczywiście nie wyklucza możliwości przeliczenia przez strony, w ramach swobody umów, renty na jednorazowe, skapitalizowane świadczenie – wyrok SA w Katowicach z dnia 13 września 2002 r., IACa 288/02, OSA, 2003, nr 7, s. 28.

⁹⁷ Zamiar wykonywania przez poszkodowanego w wypadku nowego zawodu przez rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek może być uznany za ważny powód w rozumieniu art. 447 k.c. tylko wtedy, gdy z okoliczności sprawy wynika, że zostanie on zrealizowany. Wyrok SA w Katowicach z dnia 17 marca 2010 r., IACa 53/10, LEX nr1120378.

⁹⁸ Zob. A. Cisek, [w:] E. Gniewek (red.), *op. cit.*, s. 417 i powołane tam orzecznictwo.

⁹⁹ A. Śmieja, *op. cit.*, s. 179.

¹⁰⁰ Wyrok SN z dnia 31 stycznia 1968, I PZ 83/67, OSN 1968, nr 10, poz. 171.

¹⁰¹ M. Safjan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *op. cit.*, Warszawa 2005, s. 1307.

sąd uwzględni powództwo, może zasądzić jednorazowe odszkodowanie obok renty o pomniejszonej wysokości rat rentowych.

Dodatkowo, wystąpienie z takim powództwem jest możliwe także już po prawomocnym zasądzeniu renty w zakresie rat rentowych należnych w przyszłości (**w sposób wtórny**). Wówczas żądanie pozwu obejmować będzie żądanie zapłaty jednorazowego odszkodowania zamiast części rat rentowych należnych w przyszłości¹⁰². Wtórne, czyli następcze, żądanie modyfikacji zamiany renty zasądzonej prawomocnym wyrokiem na jednorazowe odszkodowanie było przedmiotem orzekania Sądu Najwyższego, który dopuścił możliwość przyznania poszkodowanemu zamiast zasądzonej prawomocnym wyrokiem renty jednorazowego odszkodowania jedynie wówczas, jeżeli po uprawomocnieniu się wyroku nastąpiły nowe okoliczności faktyczne („zmiana stosunków”, o której mowa w art. 907 § 2 k.c.). Stanowisko takie zaakceptowała doktryna¹⁰³.

W kwestii dopuszczalności kapitalizacji renty z tytułu zwiększonych potrzeb za okres poprzedzający wydanie wyroku SN uznał, że art. 447 k.c. może być zastosowany jedynie do należności przyszłych. Za takim poglądem przemawia egzemplifikacja w dotychczasowym orzecznictwie okoliczności kwalifikowanych jako „ważne powody”, uzasadniające kapitalizację renty na zasadzie art. 447 k.c. Jak już wskazano, za powody takie uznawano zdarzenia (np. wyjazd zobowiązanego za granicę, niebezpieczeństwo likwidacji zobowiązanej osoby prawnej) uzasadniające obawę, że przyszłe raty renty nie będą mogły być skutecznie egzekwowane lub nastąpią zakłócenia w wypłacie renty, a w dalszej perspektywie dojdzie do jej całkowitej utraty. Sytuacje te zagrażają regularnemu świadczeniu renty w przyszłości i dlatego ustawodawca, mając na uwadze uzasadniony interes poszkodowanego, wprowadził możliwość zamiany renty na jednorazowe świadczenie. Za takim stanowiskiem przemawia również to, że w razie zasądzenia renty mającej kompensować szkodę powstałą przed wydaniem wyroku, już w chwili uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego, należności te są w całości wymagalne. Nie ma zatem w takiej sytuacji uzasadnienia dla zastosowania instytucji przewidzianej w art. 447 k.c.¹⁰⁴

13. Renta deliktowa a umowa o rentę

Nie ma przeszkód, by poszkodowany deliktem zawarł z osobą odpowiedzialną za naprawienie szkody umowę o rentę na podstawie przepisów 903 i n. k.c., jednak – w ocenie autorki – będziemy mieli wówczas do czynienia z sytuacją nowacji uregulowanej w art. 506 § 1 k.c., zgodnie z którym, jeżeli w celu umorzenia zobowiązania dłużnik zo-

¹⁰² Wyrokiem SN stwierdził, że art. 447 k.c. może być zastosowany jedynie do należności przyszłych. Zob. wyrok SN z dnia 7 lipca 2011 r., II CSK 682/10, LEX nr 951296.

¹⁰³ Z. Masłowski, *op. cit.*, s. 1126.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

bowiązuje się za zgodą wierzyciela spełnić inne świadczenie, albo nawet to samo świadczenie, lecz z innej podstawy prawnej, zobowiązanie dotychczasowe (czyli obowiązek zapłaty renty deliktowej) wygasa. Powinność zapłaty renty obciążająca dłużnika, wysokość raty rentowej oraz czas trwania obowiązku wynikają w takim przypadku z umowy o rentę. Teoretycznie więc mamy tu do czynienia z nowym zobowiązaniem, którego treść różni się od poprzedniego. Różnica w szczególności dotyczy wysokości raty rentowej, którą strony samodzielnie ustalają niezależnie od wysokości szkody. Odnowienie jest umową zawieraną *causa solvendi*¹⁰⁵. W związku z tym, dla ważności umowy o rentę zawieranej w celu umorzenia obowiązku rentowego powstałego w związku z deliktem, wymagane jest, by wcześniej istniała odpowiedzialność deliktowa dłużnika i były spełnione przesłanki renty deliktowej.

¹⁰⁵ Tak więc, by umowa nowacyjna mogła być zawarta, konieczne jest uprzednie istnienie zobowiązania. W doktrynie uznaje się, że z samego brzmienia art. 506 k.c. wynika, że przesłanką warunkującą możliwość odnowienia jest ustalenie istnienia ważnego zobowiązania dłużnika (K. Zagrobelny, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *op. cit.*, s. 977).